

“Elmira, belə yazma, rəhbərliyin xoşuna gəlmir”

Redaksiyamızın unutmadığı və unutmayacağı, əbədi mövzulardan biri ümummilli lider Heydər Əliyevin son dərəcə zəngin, mənalı, eyni zamanda, maraqlı ömür yolu və dövlətçilik fəaliyyətidir. Xatırlayırımsınızsa, Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə “Heydər Əliyev İli” elan olunan 2023-cü ildə “Xalq qəzeti” “Heydər Əliyev xatirələr işığında” layihəsinə başlamışdı və Ulu öndəri yaxından tanıyan, onun rəhbərliyi altında müxtəlif rəhbər vəzifələrdə çalışan tanınmış dövlət və ictimai-siyasi xadimlərdən silsilə müsahibələr hazırlayıb oxucularına təqdim etmişdi. Mövzunun böyük maraqla qarşılandığını və oxucularımızın bu gün də belə yazıların axtarışında olduğunu nəzərə alıb, yenidən bu layihəni gündəmə gətirib qəzet səhifələrinə çıxarmağı qərara aldıq.

İlk müsahibimiz 10 ildən artıq Heydər Əliyevi müxtəlif tədbirlərdə jurnalist kimi müşayiət etmiş, Ulu öndərin özünə və yaradıcılığına rəğbətli yanaşdığı, onun haqqında çox sanballı bioqrafik sənədli-tarixi tədqiqat əsərləri ortaya qoymuş Xalq yazıçısı Elmira Axundovadır. Təqdimata ehtiyac olmasa da, Elmira xanım haqqında qısa arayış verməyi lazım bildik.

– Elmira xanım, Heydər Əliyevlə və şəxson özü ilə tanışlığınızın tarixi haradan başlayır? Sizdə bu şəxsiyyətə maraqla necə yaranıb?

– Hələ Sovetlər Birliyi dövründə, təbii ki, Heydər Əliyev haqqında çox eşidirdik, dövrü mətbuatda, televiziya ekranlarından onun fəaliyyətini diqqətlə izləyirdik. Yəni bu insan respublikanın rəhbəri, sonra isə SSRİ kimi nəhəng bir dövlətin hakimiyyət olimpında yüksək vəzifə tutan bir şəxs kimi ekranlardan birbaşa evimizə gəlirdi, məruzələrini dinləyirdik. Əlbəttə, o vaxt bu insan mənim üçün əlçatmaz, ünyetməz idi.

Tələlə gətirdi ki, məni 1989–1990-cı ildə ştatdankənar müxbiri olduğum SSRİ-nin mərkəzi dövrü nəşrlərindən olan “Literaturnaya qazeta”ya xüsusi müxbir götürdülər. Maraqlıdır ki, elə ilk tapşırıqlarından biri Naxçıvana gedib Heydər Əliyevdən müsahibə götürmək oldu. Bu, elə bir zaman idi ki, keçmiş SSRİ-nin müstəqillik qazanan respublikalarında sovet dönməində birinci şəxs postunu tutan siyasətçilər yenidən hakimiyyətə qayırdılar. Bu fenomen hamını maraqlandırır. Axı nəyə görə respublikaların xalq cəbhələri, sovet dövlətinə qarşı olan siyasi qruplar hakimiyyətə gəlib az bir müddət işləyəndən sonra yenidən keçmiş sovet məmurları hakimiyyətə qayırdılar? Məsələn, Ukraynada Leonid Kuçma, Gürcüstanda Eduard Şevarnadze və sair ölkələrdə keçmişdə respublikalarına rəhbərlik edənlər artıq müstəqil dövlətlərinin başına keçirdilər...

1990-cı ilin qışında Naxçıvana yola düşdüm. Gətməmişdən əvvəl o illərdə Naxçıvanda ali məktəbdə çalışan İsa Həbibbəyliyə telefon açıb bildirdim ki, bəs “Literaturnaya qazeta” mənə tapşırıq verib Heydər Əliyevdən müsahibə götürürəm. O da, sağ olsun, dərhal Heydər Əliyevə məlumat vermişdi. Ulu öndər o vaxt Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı seçilmişdi və heç bir siyasi iddiası yox idi.

İsa Həbibbəyli xahişimi Ulu öndərə çatdıranda demişdi ki, “Literaturnaya qazeta”ya müsahibə vermək istəməzdim, çünki onlara inanmıram. Amma Elmira Axundova üçün mənim qapılarım həmişə açıqdır. Ulu öndərin bu fikri məni çox təəccübləndirdi: Axı o məni haradan tanıya bilərdi? Doğrudur, buna qədər “Literaturnaya qazeta”da bir-iki yazım çıxmışdı və respublika mətbuatında da çox fəal işləyirdim, məqalələr yazırdım. Həm də çox populyar olan, Xalq şairi Sabir Rüstəmxanlının baş redaktoru olduğu “Azərbaycan” qəzetinin redaksiya heyətinin üzvü idim və bu qəzetdə rus dilində tez-tez yazılarım dərc edilirdi. Buna baxmayaraq, məqalələrim çox böyük əks-səda doğururdu. Məsələn, Əbdülrəhman Vəzirova qarşı bir neçə kəskin məqalə yazmışdım, başqa tənqidi və sərt siyasi məqalələrim dərc edilirdi. K.Q. Luşkovun baş redaktoru olduğu “Bakinskiy rabochi” qəzetində də tez-tez yazılarım dərc olunurdu. K.Q. Luşkov da çox cəsarətli redaktor idi və özü də bu siyasi proseslərin təhlilinin, hadisələrə cəsarətli münasibətlərin qəzet səhifələrində əks olunmasında maraqlı idi. 1988-ci ildə bu qəzetdə “Biz hamımız keçmişdən gəlmişik” (“Vse ni vışli iz prošlogo”) adlı məqaləm dərc edilmişdi. Məqalənin məzmunu qısaca bundan ibarət idi ki, hakimiyyətə cən atan yeni qüvvələr keçmişə daşlamağa və tarixdən silməyə çalışırlar. Amma unudurlar ki, biz hamımız o keçmişdə yaşamışıq. Bu fikirlərdən sonra keçirdim Heydər Əliyev obrazına. Bilirsiniz ki, həmin ərsədə bütün İttifaq mətbuatı, o cümlədən Azərbaycanca çıxan rəsmi qəzetlər ona qarşı ədalət-siz və qarəzli kampaniya aparmamağa, onun fəaliyyətinə çamur atmağa başlamışdılar. Yazmışdım ki, çox maraqlıdır, Heydər Əliyevin birinci kitabı olduğu illərdə yaxşı yaşayan, yüksək vəzifələr tutan, onun əlindən ali mükafatlar və ordenlər alan insanlar indi onun əleyhinə daha ucadan danışırlar. “Yıxılan adama balta vurmağa” nə var ki.

Elmira Hüseyin qızı Axundova karyerasına 1971-ci ildə stenoqraf kimi başlayıb. 1976-cı ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirib.

1977–1980-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində kiçik redaktor, 1980–1988-ci illərdə Azərbaycan Yazıçılar Birliyində referent və məsləhətçi vəzifələrində çalışıb. 1988–1991-ci illərdə Azərbaycan Milli

müntəzəm siyasi-publistik yazırlarla çıxış etməyə. Dedi: “Həə, mən ona görə sizi ilk məqalənizdən yada sala bilmədim. Buna baxmayaraq, dedim ki, mən “litqazeta”ya inanmıram, amma Elmira Axundova üçün qapılarım açıqdır”. Bax, bizim maraqlı tanışlığımız belə başladı.

– Dediğiniz kimi, Heydər Əliyevlə ilk görüşünüz Naxçıvanda baş tutub və bu da redaksiya tapşırığı olub. O zaman Heydər Əliyevlə görüşə gedənlər xüsusi xidmət orqanları tərəfindən nəzarətə götürülürdü. Bu sizə problem yaratmadı? İlk görüş sizdə hansı təəssürat formalaşdırdı?

– O görüş vaxtı Heydər Əliyevlə 3 gün, 3 gecə oturub iki böyük müsahibə hazır-

“Literaturnaya qazeta”nın baş redaktoru Vaqif Hüseynovun dostu idi. Zəng vurub ona demişdi ki, biz məsləhət görmürük siz o müsahibəni çap edəsiniz.

– Sonra ikinci müsahibəni aldınız...

– Bəli, sonra ikinci müsahibəni aldım. Ancaq bunu “Literaturnaya qazeta”ya göndərmədim. Mənim üçün maraqlı idi ki, nəyə görə ona qarşı belə ədalətsiz tənqidlər, qarayaxma kampaniyaları aparılır. Çox maraqlı və son dərəcə əhatəli bir müsahibə idi. Bir müddət sonra, təqribən, Heydər Əliyevlə görüşümüzəndən bir müddət keçmişdi, mən “partizanlıq” edib bu yazını əməkdaşlıq etdiyim “Azərbaycan” qəzetinə, dostum Sabir Rüstəmxanlıya apardım. Sabir mənə təəccüblə baxıb dedi:

Elmlər Akademiyasının Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı şöbəsində baş elmi işçi olub. 1984-cü ildə filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru dissertasiyası müdafiə edib. 1990–1998-ci illərdə “Literaturnaya qazeta”nın Azərbaycan üzrə müxbiri, eyni zamanda, 1993–2002-ci illərdə “Azadlıq” radiosunun rus redaksiyasının müxbiri olub. 2002-ci ildən Bakı Slavyan Universitetinin Tərcümə nəzəriyyəsi və təcrübəsi kafedrasında dosent vəzifəsində çalışır.

1994–2003-cü illərdə Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin xarici ölkələrə, demək olar, bütün səfərlərində jurnalist kimi iştirak edib.

2003-cü ildə “Şöhrət” ordeninə, 2005-ci ildə Əməkdar jurnalist fəxri adına, 2013-cü ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fəxri Diplomuna layiq görüldü.

2005-ci ildən 2020-ci ilə qədər Azərbaycan Milli Məclisinin deputatı olub.

2014-cü ildə Elmira Axundovanın 7 cildlik “Heydər Əliyev. Şəxsiyyət və dövr” sənədli-bioqrafik kitabı Azərbaycan Dövlət Mükafatına layiq görüldü. 2018-ci ildə Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafındakı mühüm töhfələrinə görə ona “Xalq yazıçısı” fəxri adı verilib. Az müddətdə Azərbaycanın Ukraynadakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfəri vəzifəsində çalışıb.

2023-cü ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamları ilə Elmira Axundova 2-ci dərəcəli “Vətənə xidmətlərə görə” ordeni və “Heydər Əliyevin 100 illik yubiley” medalı ilə təltif edilib.

Axı niyə belə olmalıdır?

Heydər Əliyev istər hakimiyyətdə olanda, istər hakimiyyətdən kənarlşdırlandan sonra mətbuatı çox diqqətlə izləyirdi. Xüsusilə həmin ərsədə. 1988-ci ildə də Moskvadakı hökumət “daça”sında yaşayırdı. Demək olar ki, heç kim onu qada salmırdı, yəni onların da yalnız ona qara yaxmaqla məşğul idilər.

1990-cı ildə Naxçıvanda Heydər Əliyevlə ilk dəfə görüşəndə həmin məqaləmlə bağlı tarixəni özü belə danışıdı: “Elmira, bilirsiniz mən səni hardan tanımağa başladım? Qızım Sevil bir gün evə gəldi və mənə bir qəzet göstərib dedi: “Ata, bax “Bakinskiy rabochi” qəzetində gör nə maraqlı məqalə dərc edilib”. Dərhal qəzeti alıb sizin məqaləni oxudum və ürəyimdə bir yüngüllük yarandı. Sevindim ki, Azərbaycanda da belə cəsarətli jurnalistlər var, heç nədən qorxmurlar. Sonra imzaya baxdım ki, Elmira Axundova. Fikirləşdim, axı mən Azərbaycanda jurnalistlərin, demək olar, hamısını tanıyıram, bəs bu kimdir belə? Niyə mən bunu tanıyıram?”

Dedim: “Heydər Əliyev, mən o qəzetlərdə işləmirdim. Pulisist, ədəbiyyatşünas idim, elmlə məşğul olurdum. Sonralar başladım “Azərbaycan”, “Bakinskiy rabochi”, “Literaturnaya qazeta” da

ladım. Birinci müsahibəni hazırlayandan sonra dedim: “Heydər Əliyev, bu müsahibənin çox kəskinidir, çap olunmaya bilər”. Mən ona həqiqəti deməliydim. Dedi: “Bilirəm, amma sözümü deyirəm ki, qoy orada oturanlar oxuyub fikirlərini bilsinlər”. Bu müsahibədə o ki var Mixail Qorbaçovu tənqid etdi, xüsusilə də onun milli siyasətini, “yenidənqurma”sını. Deyirdi, “onun milli siyasəti milli xəyanət siyasətidir. Bu siyasət ölkəni uçuruma aparır”.

Əlbəttə, mən müsahibəni göndərdim. Ancaq onu çap etmədilər. Buna baxmayaraq, redaksiyada çox kəskin mübahisələr olmuşdu. Məni müsahibə almağa gəndərən “Literaturnaya qazeta”nın məsul katibi Vladimir Vladimiroviç və şöbə müdiri tələb edirdilər ki, material dərc edilsin. Baş redaktor isə tərəddüd edirdi. Çox-çox sonralar mənə dedilər ki, məqalənin çap olunmasını qarşısını alan Azərbaycan DTK-nın o illərdəki sədri Vaqif Hüseynov olub. Naxçıvanda İsa Həbibbəyli ilə Heydər Əliyevin yaşadığı evə, Ali Məclisə Afiyəddin Cəlilovun yanına, bir sözlə, hara gedirdikə, bizi bir maşın izləyirdi. İsa müəllim bunu çox sonralar mənə dedi.

DTK təbii ki, mənim Naxçıvana hansı məqsədlə getdiyimi bilir və məni addım-addım izləyirdi. Maraqlısı budur ki,

“Sən nə danışdığını bilirsen? Heydər Əliyevdən müsahibəni necə verək?” Dedim: “Sən əvvəl oxu, sonra cavabını de”. Müsahibədə də Mixail Qorbaçov haqqında çox sərt fikirlər vardı, SSRİ-nin ovaxtkı hakimiyyətinin yanlış siyasət yürütdüyü kəskin tənqid olunurdu. “Azərbaycan” qəzetinə də yazıçı Bayram Bayramov rəhbərlik edirdi və onun da Heydər Əliyevə münasibəti yaxşı deyildi. Sabir müəllim dedi: “Elmira, sən heç kimo heç nə demə, mən bunu çap edəcəyəm”. Elə də oldu və 2 gündən sonra məqaləm çap olundu.

Bu hadisələrdən sonra Heydər Əliyevlə sıx ünsiyyət saxlamağa başladım. Müxtəlif yazılarım dərc edilirdi və hamısını da Heydər Əliyev oxuyurdu. Sonradan çoxları bu yazıları yaddan çıxardı. Bir dəfə hətta Naxçıvanın Bakıdakı nümayəndəliyində çalışan Süleyman İsmayilova dedim: “Axı, mənim yazılarımın hamısını Heydər Əliyevə niyə çatdırmırlar?” Cavab verdi ki, onların çoxu Moskvada çıxır, mən onları görmürəm.

Moskvada Heydər Əliyev şəxsiyyətinə o zamanlar haqqıqənt böyük maraq var idi. Onunla bağlı hər yazını oxuyurdular, hətta Kremldə belə izləyirdilər. O vaxtlar Moskvada “25 saat” (“25 časov”) adlı çox populyar bir qəzet nəşr edilirdi. Bu qəzetdə ən operativ materiallar dərc olunurdu. Heydər

Əliyevin Yeni Azərbaycan Partiyasını yaratması, 1992-ci il Gəncə qiyamı haqqında ora məqalələr göndərdim, dərhal da nəşr edildi. Sonra “Literaturnaya qazeta”da “Heydər sizə Haydar deyil” adlı məqaləm dərc edildi və bu məqalə son dərəcə böyük maraqla qarşılandı. Bütün bu materialları təyyarə ilə Naxçıvana göndərdirdim, Ulu öndər də maraqla oxuyurdu. Sonralar bu məqalələrimi kitablarıma daxil etdim.

– Belə demək olarmı ki, o vaxt faktiki olaraq siz Heydər Əliyevi dəstəkləməyə başladınız?

– Yox, mən həqiqəti yazırdım, baş verənləri obyektiv çatdırmağa çalışırdım. Axı, mən Moskvanın mətbuat orqanında çalışırdım. Açıq deyə bilməzdim ki, Heydər Əliyev xalqa, ölkəyə lazımdır və yaxud hakimiyyətə gəlməlidir. Mən, sadəcə, respublikada cərəyan edən hadisələri yazırdım. Məsələn, YAP haqqında yazanda göstərdim ki, bu partiyanın sosial dayaqları güclüdür, ətrafında Azərbaycanın ziyalı təbəqəsi toplaşmış, xalq Heydər Əliyevi sevir...

– Bunlar Heydər Əliyevi dəstəkləmək deyildimi?..

– Əlbəttə, belə idi. O zamanlar Heydər Əliyevi təcrid etməyə, düşüncələrini və fikirlərini xalqa çatdırmağa imkan verməməyə çalışırdılar. Mən və bir çox başqa jurnalistlər müxtəlif məqalə və müsahibələrə buna imkan vermirdik...

– Müsahibələrinizin birində etiraf edirsiniz ki, 1990-cı illərin əvvəllərində Heydər Əliyev Naxçıvanda Moskvanın, Bakının təzyiqi altında yaşayıb fəaliyyət göstərəndə, hamı ondan yazmağa qorxurdu, biz isə onun haqqında müsbət yazılar yazırdıq. Belə jurnalistlərin təqiblərə məruz qaldığını, cəzalandırıldığını, hətta fiziki zorakılığa məruz qaldığını da az görməmişik. Sizə necə, təzyiqlər, hədələr olurdumu?

– Düz deyinirsiniz, Azərbaycanda Heydər Əliyevdən yazan jurnalistlərə təzyiq var idi. Amma mən Moskvanın mətbuat orqanında çalışırdım. Onlar üçün əlçatmaz idim. 1992-ci ilin axırında da “Azadlıq” radiosunun rus bölməsində işləməyə başladım. Heydər Əliyev o zaman hələ Bakıya hakimiyyətə qayıtmamışdı və ciddi təzyiqlərə məruz qalırdı.

Məsələn, mən yazırdım ki, Heydər Əliyev şairə Mədinə Gülgünün yasına gələndə ziyalıları onu necə coşqu ilə qarşıladılar. Əlbəttə, belə yazıları diqqətdə saxlayırdılar.

Heydər Əliyev Naxçıvan Ali Məclisinin sədri olanda Bakıda vəziyyət gərginləşmişdi. Surətəni Gəncə qiyamı hakimiyyəti çox çətin duruma salmışdı. Mən Naxçıvana gedib ondan müsahibə götürtdüm. Soruşdu, “bunu çap edə bilərsiniz”. Dedim: “Etdirərəm”. Yazının sərlövəsi belə idi: “Nadeyus potuşit oqon mirmim putyom” (“Alovu süll yolu ilə söndürəcəyəm ümid edirəm”). Bu, çox maraqlı müsahibə idi, ona görə də “Literaturnaya qazeta” bunu dərhal çap etdi. Artıq Moskvada bunu təqdir etməyə başladılar. “Azadlıq” radiosunda işləməyə başlayandan isə 10 il onun fəaliyyəti ilə bağlı müntəzəm reportajlar verirdim.

Bəli, Azərbaycanda təzyiqlər var idi. Bir dəfə DTK-nın sədri Vaqif Hüseynov məni yanına dəvət etdi. Doğrudur, mənə münasibəti pis deyildi. Çünki Yazıçılar İttifaqında Anar müəllimlə dostluq edirdi və məni də tanıyıb dost münasibəti göstərdi. Məndən sonra Moskva televiziyasının xüsusi müxbiri Mais Məmmədovu da çağırırmışdı. Çünki o da tez-tez Naxçıvana Heydər Əliyevin yanına gedirdi. Rus dilində mənə dedi: “Bəsidir də bu qocanın yanına getdiniz. Onu sakit buraxın. Ondən nə istəyirsiniz axı? Qoy istirahət etsin”.

Yəni sərt şəkildə deyil, belə sakit formada məsləhət gördü ki, Heydər Əliyevlə görüşməyi dayandır. Sonralar isə mənim “Literaturnaya qazeta”da “Heydər sizə Haydar deyil” məqaləm çıxanda bunu Əbülfəz Elçibəyə çatdırmışdılar. Onun komandasından bir nəfər tədbirlərin birində məni görüb dedi: “Elmira xanım, sən səsinə azdırmısan e. Belə yazma, rəhbərliyin xoşuna gəlmir”. Hətta AXC hakimiyyətə gələndə ərsədə saqqallılar mənim ofisimə gəldilər. Açıq dedilər: “Biz rusdilli mətbuatın hamısını bağlayacağıq. Bu ölkədə heç kimə lazım deyilsiniz. Siz Moskvaya işləyirsiniz”. Bundan sonra hətta mən Azərbaycandan köçüb getmək haqqında düşünməyə başladım. Axı, mənim cərəyan yazmaqla çıxırdı, ağər bunu ələmdən alsaydılar, uşaqlarımı, ailəmi necə dolandıracağdım?

(ardı var)

Müsahibəni qələmə aldı:
İlqar RÜSTƏMOV,
Əməkdar jurnalist